

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJO KODEKSO 270 IR 277¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnio 1 dalis numato „valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai“, to pačio straipsnio 2 dalis numato, kad „įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje akcentuojama, kad 54 straipsnyje yra suformuluotas vienas iš valstybės veiklos tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką. Taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad 46 straipsnio 3 dalies nuostata, numatanti, kad ūkinę veiklą valstybė reguliuoja taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, aiškinama kartus su Konstitucijos 53 straipsnio 3 dalimi ir 54 straipsniu. Pagal Konstitucijos 53 straipsnio 3 dalį valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių. Visiems asmenims kyla pareiga saugoti gamtą, o padarius gamtinei aplinkai žalą – ją atlyginti, nes aplinkos apsauga yra viešasis interesas (pvz., Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d., Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimai).

Europos Komisija, įvertinusi 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą Nr. 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę (toliau – Nusikaltimų aplinkai direktyva), nustatė, kad sėkmingai išaiškintų nusikalstamų veikų aplinkai skaičius per 10 metų buvo nedidelis, o sankcijos buvo per mažos, kad būtų atgrasančios. Europos Komisija nurodo, kad nusikalstamos veiklos aplinkai yra pelningos (pvz., metinės pajamos iš neteisėtos atliekų tvarkymo veiklos Europos Sąjungoje svyruoja tarp 4-15 milijardų eurų per metus¹), kaip ir neteisėta prekyba narkotikais, tačiau sankcijos už nusikalstamas veikas aplinkai yra daug mažesnės ir (ar) už jas rečiau patraukiama baudžiamojon atsakomybėn, kas lemia šios veiklos patrauklumą organizuotoms nusikalstamumo grupėms. Atsižvelgusi į tai, Europos Komisija 2021 m. gruodžio 15 d. pateikė pasiūlymą atnaujinti Nusikaltimų aplinkai direktyvos nuostatas². Be kita ko yra siūloma aiškiau apibrėžti neaiškias direktyvos sąvokas (pvz., sąvoką „didelė žala“), konkrečiomis nuostatomis siekiama užtikrinti veiksmingų, atgrasančių ir proporcingų sankcijų už nusikaltimus aplinkai rūšis ir dydžius, gerinti nacionalinių užkardymo grandinių veikimo veiksmingumą siekiant skatinti atskleidimą, tyrimą, baudžiamąjį persekiojimą ir baudimą.

Turimi duomenys pagrįstai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje taip pat kyla problemų dėl baudžiamosios atsakomybės pritaikymo asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas aplinkai, *inter alia*, baudžiamojo persekiojimo, didelės žalos aplinkai nustatymo, baudžiamosios atsakomybės atribojimo nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių ir kt.

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – IRD) administruojamo Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis,

¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_6746

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0851&from=EN>

2018-2022 metų laikotarpiu vidutiniškai tik 3 ikiteisminiai tyrimai per kalendorinius metus dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas) 270 straipsnio pažeidimų baigėsi kaltinamojo akto surašymu ir perdavimu teismui. Tuo pačiu laikotarpiu vidutiniškai 11 ikiteisminių tyrimų per kalendorinius metus dėl Baudžiamojo kodekso 270 straipsnio pažeidimo buvo nutraukti dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau Baudžiamojo proceso kodeksas) 3 straipsnio pagrindų (pvz., nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių). Pažymėtina, kad nedidelis ikiteisminių tyrimų, kurie baigėsi kaltinamojo akto surašymu ir perdavimu teismui, skaičius rodo ne tai, kad nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų aplinkai Lietuvoje atliekama labai mažai, o tai, kad kalti asmenys dėl atliktų nusikalstamų veikų aplinkai baudžiamosios atsakomybės išvengia (pvz., vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio, 3¹ straipsnio ar 212 straipsnio pagrindais). Aplinkos ministerijos turimais duomenimis, faktiškai nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų aplinkai atliekama žymiai daugiau. Dėl to galima teigti, kad Baudžiamojo kodekso 270 straipsnio nuostatos dėl aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisyklių pažeidimų faktiškai yra neveikiančios ar veikiančios nepakankamai, kad nusikalstamos veiklos nebūtų atliekamos.

Baudžiamojo kodekso 270 ir 277¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projekto rengimą paskatino siekis panaikinti nusikalstamų veikų aplinkai patrauklumą organizuotoms nusikalstamumo grupėms ir (ar) kitiems asmenims, sudaryti aiškesnes teises prielaidas nubausti kaltus asmenis už padarytus pažeidimus aplinkai, tuo pačiu prevenciškai užkardyti nusikalstamų veikų aplinkai darymą.

Įstatymo projektu siūloma patikslinti Baudžiamojo kodekso 270 ir 277¹ straipsnių nuostatas ir taip sudaryti aiškesnes teises prielaidas nubausti kaltus asmenis už padarytus pažeidimus aplinkai. Užtikrinant, kad pagal naują teisinį reglamentavimą baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas aplinkai bus pritaikyta kaltiems asmenims, prevenciškai bus užkardomos naujos nusikalstamos veikos aplinkai. Taip pat pakeitimu bus galima lengviau užtikrinti viešąjį interesą, apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo grupės vadovas Raimondas Sakalauskas (mob. 8 686 00 052, el. p. raimondas.sakalauskas@am.lt) ir vyriausioji patarėja Toma Leonova (mob. 8 695 62 973, el. p. toma.leonova@am.lt), Aplinkos ministerijos Atliekų politikos grupės (vadovė – Vilma Slavinskienė, mob. 8 698 75 027, el. p. vilma.slavinskiene@am.lt) vyriausioji patarėja Greta Česnaitytė (mob. 8 696 85 134, el. p. greta.cesnaityte@am.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 270 straipsnis nustato baudžiamąją atsakomybę už aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisyklių pažeidimus. Šio straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad tas, kas pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisykles, jeigu tai sukėlė pavojų žmogaus gyvybei ar sveikatai arba dėl to galėjo būti padaryta didelės žalos orui, žemei, vandeniui, gyvūnams ar augalams ar atsirasti kitų sunkių padarinių aplinkai, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką arba sistemingai pažeidinėjo teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisykles, jeigu buvo padaryta didelės žalos orui, žemei, vandeniui, gyvūnams ar augalams ar atsirado kitų sunkių padarinių aplinkai, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

BK 270 straipsnyje įtvirtinti nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai didelė žala atskiriems aplinkos elementams ir kiti sunkūs padariniai aplinkai, tačiau šie požymiai nesudaro pakankamų teisinių prielaidų nubausti kaltus asmenis už padarytas nusikalstamas veikas aplinkai.

BK 277¹ straipsnis išaiškina kai kurias vartojamas sąvokas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Projektu siūloma patikslinti BK 270 straipsnio 1 dalį, numatant, kad tas, kas pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar vykdoma pavojinga veikla, priežiūros ar naudojimo taisyklės, jeigu tai sukėlė pavojų žmogaus gyvybei ar sveikatai arba galėjo būti padaryta didelė žala aplinkai, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. To paties straipsnio 2 dalį patikslinti, numatant, kad tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką arba sistemingai pažeidinėjo teisės aktų reikalavimus, jeigu dėl to buvo padaryta didelė žala aplinkai, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

BK 270 straipsnyje siekiama įtvirtinti alternatyvų didelės žalos aplinkai požymį.

BK 277¹ straipsnis tikslinamas, šio straipsnio 1 punkte atsisakoma nuorodų į 0(Ex), 1(E), 2(V) kategorijas, nes Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. D1-814 pakeistame Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašė nurodytos rūšys nebeskirstomos į kategorijas; taip pat tikslinamos nuorodos į kitus teisės aktus.

Didelė žala aplinkai apibrėžiama keliais alternatyviais kriterijais. Visų pirma, kai nustatoma, kad atitinkamam aplinkos elementui (-ams) padarytas reikšmingas neigiamas poveikis kaip jis apibrėžiamas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme. Kiti alternatyvūs kriterijai apibrėžiami konkrečiomis ribinėmis vertėmis t. y., kai į aplinką neteisėtai patenka daugiau kaip 0,1 tonos nuodingųjų arba pavojingųjų cheminių medžiagų arba pavojingųjų cheminių mišinių, arba daugiau kaip 5 tonos pavojingųjų atliekų, arba daugiau kaip 10 tonų nepavojingųjų atliekų, arba bendra bet kuriam iš aplinkos elementų padarytos žalos, įvertintos pinigais, suma viršija 400 MGL.

Priėmus šį įstatymo pakeitimo projektą būtų sudarytos aiškesnės teisinės prielaidos nubausti kaltus asmenis už padarytus pažeidimus aplinkai. Užtikrinant, kad pagal naują teisinį reglamentavimą baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas aplinkai bus pritaikyta kaltiems asmenims, prevenciškai būtų galima užkardyti naujas nusikalstamas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų pasekmių nenumatoma

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai nenumatoma. Tikėtina, kad po Įstatymo projekto priėmimo laikinai gali padaugėti teismui pateiktų kaltinamųjų aktų, nubaustų asmenų už nusikalstamas veikas aplinkai, tačiau ilgai, priimtas įstatymas veiks prevenciškai ir užkardys nusikalstamų veikų aplinkai darymą.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Nusikaltimai aplinkai kenkia ne tik žmonių sveikatai ir aplinkai, bet ir sąžiningai konkurencijai, verslams, kurie laikosi įstatyminių reikalavimų, todėl priėmus įstatymą, kuris prevenciškai užkardys nusikalstamų veikų aplinkai darymą, numatomas teigiamas poveikis verslui.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Nebus reikalinga priimti naujų teisės aktų ir (ar) atlikti teisės aktų pakeitimus.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte neapibrėžiama naujų sąvokų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Nebus reikalinga priimti įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Nenumatoma.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto pateiktas derinti visuomenei ir suinteresuotoms institucijoms per Teisės aktų informacinę sistemą.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Nėra.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
